

BESLUTSPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
2024-03-13

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diarienum: SKR 2023/02322

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 13 mars 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Tranås kommun

Arbetstidsnämndens beslut
Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 4 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens
Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning
Ärendet har beretts av SKR och Kommunal.

Beslutet expedierat 2024-04-24

Ordförande
Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Tranås kommun

Tranås kommun har inkommit med en begäran om dispens avseende avvikelser från AB § 13 mom. 5 och Bilaga R.

Ansökan gäller den operativa räddningstjänstverksamheten i kommunen och avser sammanlagt 12 personer, åtta brandmän och fyra styrkeledare, samtliga heltidsanställda samt vid behov, vikarier, för dessa.

I kommunen finns det, normalt, åtta brandpersonal tillgängliga dygnet runt. Heltidsstyrkan som utgår från brandstation i Tranås tätort, är bemannad i fyra skiftlag med en styrkeledare och två brandmän i varje. Därutöver finns tre räddningspersonal i beredskap s.k. deltidstyrka, en Första Insats Person (FIP) samt en insatsledare (IL) i beredskap.

Eftersom heltidsstyrkan endast består av tre personer krävs det att samtliga behöver vara specialiserade på att hantera alla typer av larm.

Som skäl för dispens har Tranås kommun bland annat anfört följande.

Kommunen har arbetat med att skapa nya scheman och hitta lösningar som möter verksamhetens behov, men kommit fram till att de nya bestämmelserna ger en stor påverkan på räddningstjänstens förutsättningar att bedriva en effektiv verksamhet. Framför allt försvinner en flexibilitet för schemaändringar för att hantera frånvaro och för att möjliggöra för medarbetare att leda och delta i utvecklingsarbete, utbildningar och övningar.

Sedan den 29 januari 2024 har verksamheten prövat att förlägga schema enligt det nya avtalet. Kommunen har då förlagt arbetspass om 20 timmar under helger. Kommunen har identifierat svårigheter att klara bemanning vid frånvaro så att samtliga specialistområden kan bemannas.

Bemanningen om 12 medarbetare innebär att det inte finns någon överanställning som kan användas vid eventuell frånvaro och på grund av generationsskifte har inte alla medarbetare full kompetens ännu inom samtliga specialistområden.

Kommunen anger att det finns behov av att kunna förlägga extra arbetspass i anslutning till ordinarie arbetspass samt generell förläggning av 24 timmars arbetspass vid andra tillfällen för att kunna hantera bland annat hastigt uppkommen alternativt planerad frånvaro, för att kunna genomföra övning och utbildning samt under semesterperioden då bemanningen är extra känslig då två vikarier bemannar varje arbetspass. Kommunen har vidare behov av att kunna förlägga arbetspass om 24 timmar under samtliga helger (lördag, söndag och helgdag).

Kommunen har även ansökt om dispens från kollektivavtalens bestämmelse gällande dygnsvila bland annat för att kunna genomföra APT och/eller andra interna möten.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

Tranås kommun har ansökt om en generell dispens under ett år, för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring under veckans alla dagar för den personal som berörs av ansökan samt vikarier.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande samt att dispens ska hanteras restriktivt. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen.

Nämnden uppfattar att arbetsgivaren bedömt att det för närvarande inte är möjligt att bemanna verksamheten utan dispens för dygnspass under helger, för att kunna genomföra övning och utbildning samt för att hantera bemanningen under semesterperioden. Arbetsgivaren kan behöva viss tid för att ställa om och anpassa verksamheten till de nya dygnsvilo-reglerna.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 januari 2024, beviljat Tranås kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden beviljar Arbetstidsnämnden, för berörda yrkesgrupper enligt ansökan, dispens under tiden 1 februari 2024 – 31 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under helger i grundschema samt för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.